Eduskunnan tarkastusvaliokunta
trv@eduskunta.fi

Lausunto O 20/2024 vp Perusopetuksen oppimistulokset, mahdollisuuksien tasa-arvo ja rahoitus

Jyväskylän normaalikoulu kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisemasta raportista *Perusopetuksen oppimistulokset ja mahdollisuuksien tasa-arvo* (Karhunen ym., 2026) ja siinä esitetyistä suosituksista sekä niiden toteuttamiskelpoisuudesta.

Normaalikoulun näkemyksen mukaan raportissa on hyvä, analyyttinen ja tiivis kuvaus siitä, minkälainen perusopetuksen oppimistuloskehitys Suomessa on ollut viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana, miten koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo on toteutunut ja minkälaisia haasteita koulutusmahdollisuuksien tasa-arvon toteutumiseen liittyy.

Pidämme tutkimuksen tuloksia ja suosituksia pääsääntöisesti hyvinä ja oikeansuuntaisina. Niihin liittyen esitämme muutamia huomioita:

1. Kokonaisaineiston kerääminen uuden kansallisen datainfrastruktuurin avulla on kannatettava ajatus, jos kustannukset pysyvät kohtuullisena ja koulutuksen järjestäjien raportointiin liittyvä hallinnollinen työ (ja opettajien työ) selkeytyy ja helpottuu nykyisiin raportointivelvoitteisiin verrattuna. Jos kustannukset ja/tai työmäärä arvioidaan kohtuuttomiksi, voidaan edetä myös nykyisiä järjestelmiä päivittämällä ja täydentämällä, kunhan huomioon otetaan selkeys ja helppokäyttöisyys koulutuksen järjestäjien näkökulmasta.

2. Taitojen systemaattinen ja monipuolinen arviointi läpi koko perusopetuksen on kannatettavaa sekä valtakunnallisen arviointitiedon keräämisen että opettajien paikallisen arviointityön tukemiseksi. Mahdollisten valtakunnallisten kokeiden tai tehtäväpankkien ym. pitäisi olla luonteeltaan opettajien paikallista arviointia tukevia, ei suoraan oppilaan summatiivista arviointia määrittäviä. Erityisesti ylioppilaskokeen luonteista summatiivista päättökoetta olisi vältettävä. Mahdollinen perusopetuksen päättövaiheessa tehtävä valtakunnallinen koe ei saisi suoraan määrittää oppilaiden päättöarvosanoja, joilla pyritään toisen asteen opintoihin, vaan sen tulisi olla yksi osa opettajan paikallisesti oppilaan kokonaisarvioinnilla määrittämää päättöarvosanaa.

3. Jos valtakunnallisia kokeita tai muita arviointeja tehdään kokonaisaineistoina tai laajoina otoksina, on lainsäädännöllä määritettävä koulukohtaiset arviointitulokset ei-julkisiksi, jos halutaan välttää koulujen ranking-listat ja niistä seuraava koulujen eriytymisen kiihtyminen ja koulushoppailu. Muutkin tietosuojan esteet ja tarpeet on huomioitava huolellisesti – tarpeettomat esteet tietojen yhdistelyssä on syytä poistaa ja tarvittaessa lainsäädännöllä varmistaa, ettei joidenkin tietojen julkistamisvelvoite aiheuta ranking-listojen kaltaisia negatiivisia vaikutuksia.

4. Koska arviointiin pitäisi aina selkeästi liittyä kehittämisen näkökulma, olisi syytä harkita lainsäädäntöön ja koulutuksen järjestäjiä velvoittavaan muuhun ohjeistukseen nykyistä selkeämmin ja velvoittavammin lisättäväksi koulujen ja koulutuksen järjestäjien laatutyö. Karvin vuonna 2022

julkaisemassa perusopetuksen laadunhallinnan nykytilan kartoituksessa (9: 2022) todetaan, että lähes puolella koulutuksen järjestäjistä ei ollut käytössä varsinaista viitekehystä omalle laadunhallinnalleen ja hieman yli puolet käyttää OKM:n vuonna 2012 julkaisemia laatukriteereitä laatutyönsä yhtenä viitekehyksenä. Valtakunnallisten laatukriteerien päivittäminen ja laatutyön valtakunnallinen ohjaus ja velvoittavuus voisi tuoda lisää selkeyttä sekä paikalliseen laatutyöhön että valtakunnallisen tilannekuvan hahmottamiseen ja laatutyön ohjaukseen. Säädöksissä ja ohjeissa pitäisi kuitenkin jättää riittävästi tilaa paikallisten olosuhteiden ja tarpeiden huomioimiselle.

5. Opettajien systemaattista ja velvoittavaa täydennyskoulutusta on pitkään puntaroitu eri yhteyksissä, mutta sen toteuttamiseen ei ole löytynyt valtakunnallisia resursseja. Tämän seurauksena opettajien jatkuva oppiminen on hyvin hajanaista ja eriytyvää riippuen sekä koulutuksen järjestäjien resursseista että opettajien yksilöllisistä valinnoista. Opettajien jatkuvan oppimisen tasalaatuistaminen on aivan keskeinen asia perusopetuksen laadun varmistamisessa, koska yhtäältä mikään opettajien peruskoulutus ei voi täysin varmistaa kaikkia työelämässä tarvittavia taitoja ja toisaalta kymmeniä vuosia kestävän työuran aikana yhteiskunnan ja koulun tarpeet ehtivät monelta osin suuresti muuttua, mistä ajankohtainen esimerkki on tekoälyn vauhdikas kehitys. Pienentyvien ikäluokkien koulutuksesta vapautuvia resursseja olisi syytä suunnata opettajien jatkuvan oppimisen systematisointiin ja varmistamiseen. Yhtäältä olisi panostettava valmistuvien opettajien ensimmäisiin vuosiin työelämässä (induktiovaihe) ja toisaalta työelämässä jo pitkäänkin olleiden opettajien osaamisen tuoreuttamiseen. Yliopistojen opettajankoulutuslaitokset ja harjoittelukoulut voisivat luontevasti toimia keskeisinä osaamiskeskuksina tässä. Erityisesti valmistuvat opettajat olisi helppo ja luonteva ohjata heti valmistumisensa jälkeen induktiovaihetta tukevaan mentoroinnin tyyppiseen täydennyskoulutukseen.

Jyväskylässä 19.5.2026

Antero Hietamäki
Johtava rehtori, TkT
Jyväskylän normaalikoulu
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
+358 50 5112853
antero.j.hietamaki@jyu.fi